

SINIF İÇİ İLETİŞİMDE ÖĞRETMENİN ROLÜ

***

THE ROLE OF A TEACHER IN CLASSROOM INTER COMMUNICATION

A. Osman ENGİN*
Solmaz AYDIN**

Özet

Doğuştan iletişim kurma becerisine sahip olan insan, iletişim için gerek sözlü gerek sözsüz birçok yöntem kullanmıştır. Hangi yöntemle olursa olsun iletişim insan için kaçınılmazdır. Hiç konuşmayan bir insan bile karşıdaki kişiye sözsüz bir mesaj vermektedir. Hayatın her alanında kurulan başarılı iletişim, bireyin hem sosyal hem de psikolojik yönünü olumlu bir şekilde etkiler.

Eğitim de, iletişimin önemli ve gerekli olduğu alanlardan biridir. Günümüzde eğitim ve öğretim etkinliklerinde hedeflenen başarı, öğretmenin iletişim becerilerinde ortaya koyacağı başarıya bağlıdır. Öğretmenin mesleği gereği iyi bir iletişimci olması ve kendini bu konuda geliştirmesi gerekmektedir. Toplum sağlığı ve kişilerin kendini yetiştirmeleri açısından önemli olan eğitimin daha verimli gerçekleşmesi için öğretmenin ilk olarak yapması gereken öğrencileriyle iyi bir iletişim kurmasıdır. İyi bir iletişim öğrenciyi bilgi alış verişine, düşüncelerini paylaşmaya, toplumsallaşmaya ve olumlu bir kişilik geliştirmeye hazırlar.

Bu çalışmanın amacı öğretmenlik mesleği için önemli olan iletişimde, öğretmenin dikkat etmesi gereken hususları bir araya toplayıp bir bütün halinde sunmak, eğitimde iletişimin önemini vurgulamak ve etkili iletişim için çeşitli önerilerde bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: İletişim, öğretmen, sınıf yönetimi

---

* Yrd. Doç. Dr. Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi. E-mail: a.osmanengin@mynet.com

** Arş. Gör. Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi. E-mail: aysolmaz@mynet.com

Abstract

The human being having communicating ability soon after birth has either used many oral or non oral (verbal or non verbal) communicating methods. Whatever method has been used for communication, it is inevitable for human being to be busy with communication. It is also possible for a person to give a massage to someone without doing anything and without speaking. Successful communication related with all parts of persons' lives influences psychological and social situations of a person positively.

One of the most important and useful functions of communication is on education. Nowadays, the waited success in teaching and learning activities depends on the success of communicating abilities directed by the teachers. It is necessary for the teachers to be a successful communicator and develop himself or herself on this subject because of teaching profession. The most important thing for a teacher to do first is a successful communication with the students to succeed to have meaningful educating activities which is important for the students and persons to develop themselves and for the social health. A successful and good communication helps the students develop positive personalities, become socialized, share the ideas with others and information interactivities.

The aim of this study is to suggest some proposals for effective communication and collected the things that must be paid attention by the teacher to present completely.

Key Words: *Communication, teacher, classroom management.*

1. GİRİŞ

Dil fikirler ve düşünceler yolu ile iletişim kurmamıza yardımcı olur. Kısacası sözel iletişim bu formatta gerçekleşir. Dil sözcüklerden oluşur, sözcükler ise kavramların ve fikirlerin etiketidir. Bu tanımlamalardan yola çıkarak dil ile öğrenmeyi birbirinden ayırmamız zordur diyebiliriz. Dilin aynı zamanda sosyal bir boyutu vardır, bu da sınıf içinde sağlanan iletişim ortamında oluşur (Çalıklıoğlu Bali, 2002).

İletişim kelimesi günümüzde her alanda sık sık kullanılan bir terimdir. İletişim denilince ilk olarak akla televizyon, radyo, telefon, gazete v.b kitle iletişim araçları gelmektedir. Fakat düşünüldüğünde iletişim çok geniş bir

kavramdır. Ses, yazı, sözel olmayan ifade ve hareketler de birer iletişim aracıdır.

İletişim, bireyler, kümeler ve toplumlar arasında söz, yazı, görüntü, el, kol hareketleri vb. simgeler aracılığıyla düşünce, dilek ve duyguların karşılıklı iletilmesini sağlayan bir etkileşim sürecidir (Demirel, 2006, s.178). İletişimi kısaca, "bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci" olarak tanımlayabiliriz (Dökmen, 2005: 19).

Dilimizde Fransızca'dan gelen "communication" sözcüğü Latince'deki "communicatio" sözcüğünün karşılığıdır. Bunun kökenindeki "communis" kavramı birçok kişiye ya da nesneye ait olan ve ortaklaşa yapılan anlamlarını taşımaktadır. Yani, iletişim sözcüğünün, yalın bir ileti alışverişinden çok, toplumsal nitelikli bir etkileşim, değiş tokuş ve paylaşımı içerdiğini söyleyebiliriz (Kuzu, 2003).

İletişimin toplumsal amacı; toplumu oluşturan bireylerin bazı ortak yaşantıları paylaşmaları, kültürel özelliklerin kuşaktan kuşağa aktarılması ve toplumsal rollerin öğretilmesidir. Bireysel amacı ise insanın kendisini anlatabilmesi, yeni bilgi ve beceriler kazanabilmesidir (Çağdaş, 2004: 31).

Birbirimizin farkına varınca başlayan iletişim, çok kanallı bir süreçtir; her bir duyu organı, bir iletişim kanalı işlevini görür (Cüceloğlu, 2002: 55). Bu iletişim kanalları şunlardır:

1. Görsel Kanal: Gözden gelen mesajlar, yaşamımızın önemli bir parçasını oluşturur. İnsanlarla yüz yüze iletişim kurduğumuz zaman şunları fark edebiliriz:

- Yüzlerinin güleç veya asık,
- Kendilerinin sağlıklı veya hastalıklı,
- Giyimlerinin itinalı veya pejmürde,
- Giysi renklerinin uyumlu veya uyumsuz,
- Hareketlerinin uygun veya uygunsuz,
- Mesafenin yakın veya uzak (Cüceloğlu, a.g.e.:55) olduğunu

2. İşitsel Kanal: Karşılıklı yada telefonla konuştuğumuz zaman sesimizin tonu, tırsı, vurgulama tarzımız, sessizliklerin süresi, kekeleyerek konuşmamız, duraklamamız, kelimeleri tane tane veya birbiri peşi sıra söylememiz iç dünyamız hakkında fikir verir (Cüceloğlu, a.g.e.,s.59).

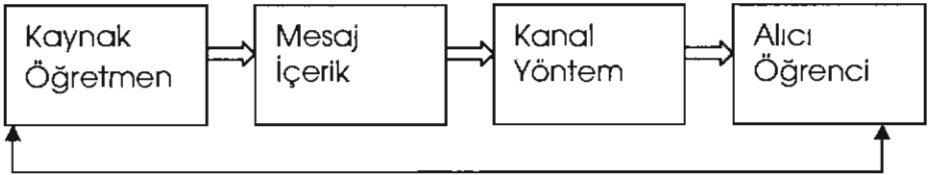
3. Dokunsal Kanal: Dokunmanın işlevi, yaşamın değişik alanlarında araştırmalarla saptanmıştır. Bizim toplumumuzda, yakın arkadaş ve dostların birbirlerine sık sık dokunduğunu görürsünüz. Dokunma, ilişkinin sıcaklığını ve kişilerin birbirlerine karşı hissettikleri yakınlığı yansıtır (Cüceloğlu, a.g.e.:61-62).

4. Kokusal Kanal: Koku merkezleri iç beyindedir ve beyin kabuğunun denetiminden uzaktadır; bu nedenle kokular duygusal yaşamımızı doğrudan ve kuvvetle etkiler; bu etki olumluda olabilir olumsuzda (Cüceloğlu, a.g.e.:63).

5. Tatsal Kanal: Damak zevkiyle duygular arasında güçlü bağlantılar vardır. Hoşlandığımız bir yiyecek bizde olumlu duygular uyandırır. Sevdiğimiz yiyecekleri hazırlayanları severiz; kendimize değer verildiğini düşünürüz. İtici bulduğumuz yiyecekleri önümüze koyanları sevmeyiz (Cüceloğlu, a.g.e.:64).

2. EĞİTİMDE İLETİŞİM SÜRECİ

Eğitim sisteminde iyi bir eğitmen olabilmek için iletişim sürecini çok iyi bilmek gerekir. Öğretme öğrenme sürecinde de bir eğitimin bir konuyu etkili bir şekilde öğretebilmesi için öğrencileriyle sağlıklı bir iletişim kurması gerekir. Eğitimde iletişim sürecinin işleyişinde kaynak öğretmen, alıcı da öğrencilerdir. Mesaj ders kitabı, program içeriği ya da öğretmenin sesi, kanal da öğretim süreçleri ya da süreçte kullanılan öğretim araç ve gereçleridir. Buna göre eğitimde iletişim şöyle gösterilir (Demirel, 2006: 181).

Dönüt

Kaynak, mesaj, kanal ve alıcıdan oluşan bu dört unsur tüm iletişim süreçleri için söz konusudur. Bu unsurlardan birinin gereken biçimde dikkate alınmaması iletişimin veriminin düşmesine neden olmaktadır. Ayrıca ortak

anlamlara ulaşabilmek için iletişimin çift yönlü olması gerekmektedir. Verici (kaynak) mesajını alıcıya ilettiği zaman onun tepkisini bilmek istemektedir. İletişimin sağlıklı olup olmadığı ancak "alıcıdan kaynağa doğru akım"dan anlaşılmaktadır (Küçükahmet, 2001: 23). Bu da sürecin dönüt kısmını oluşturmaktadır. Öğretmen alacağı dönüte göre, öğrencinin ne ölçüde öğrendiğini anlayabilir ve içeriği öğrenciye hangi yöntemleri kullanarak öğreteceğini belirleyebilir. Öğretmenin öğrencilerle kuracağı iletişim; öğrencilerin tecrübelerini, ihtiyaçlarını, hazır bulunuşluk düzeylerini, öğrenmeye karşı tutumlarını öğrenmesine ve dolayısıyla öğretim sürecini düzenleyerek öğrenme oranını artırmasına yardımcı olmaktadır.

Eğitimde etkili bir iletişim için kaynak olan öğretmenin, alıcı olan öğrenciye karşı tutum ve davranışları önemlidir. Öğretmenin öğrencinin birden fazla duyu organına hitap etmesi iyi bir iletişim kurabilmesi için ön şarttır. İletişimde alıcı için uygun mesajı kaynak seçmektedir. Mesela öğretmenin derste dikkati dağılan öğrencinin dikkatini toplamak için onun omzuna dokunması, yüzüne bakması, soru sorması gibi iletişim yöntemlerinden öğrenciye uygun olanı seçmesi etkili iletişimin kurulmasına katkıda bulunur.

3. EĞİTİMDE İLETİŞİMİN ÖNEMİ

Eğitim ve öğretim uygulamalarında öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınarak, öğrenme ve öğretme süreçlerinin bireyselleştirilmesi ve her bir öğrencinin sahip olduğu potansiyel değerlerin en üst düzeye çıkarılması için öğretmen – öğrenci, öğrenci – öğrenci, öğrenci – aile ve öğretmen – aile arasındaki iletişimin yerinde ve sağlıklı olması zorunluluğu vardır. Bu zorunluluk; eğitim ve öğretim açısından sosyal ve psikolojik düzeyde öğrenmeyi destekleyici bir boyuta sahip olması gereğini vurgulamaktadır.

Öğrenme olayı, bir bilgi kaynağından üretilen ve geliştirilen bilginin kullanılan öğretim stratejisi, yöntemi, tekniği ve uygun araç – gereç yardımıyla alıcı durumundaki hedef kitleye yani öğrencilere aktarılması ve bu süreç içerisinde devamlı dönüt olarak etkinliğin sağlıklı bir şekilde hedeflenen doğrultuda geliştirilip devam etmesini sağlayarak gerçekleştirilir. İşte bu süreç aynı şekilde bir iletişim süreci olarak ta ifade edilebilir. Öğretmenlerin eğitim ve öğretim durumlarının organizasyonunda daha başarılı sonuçlar elde

edebilmek için kullandıkları araç – gereç ve materyaller aynı zamanda iletişim araçları olarak ta tanımlanabilirler.

Esasında iletişim becerileri ve etkinlikleri öğrenme ve öğretme uygulamalarının vazgeçilemeyecek olan temel değerlerinden en önemli olanıdır. Hiçbir sınıf içi veya sınıf dışı öğrenme ve öğretme durumları iletişim etkinlikleri göz ardı edilerek gerçekleştirilemez. Bire bir iletişim içerisinde olmadığınız bir kişiye hiçbir öğrenme alanıyla ilgili hedeflediğiniz davranışları kazandırma şansınız olamaz. İçerisinde bulunduğumuz küresel dünyada başka alanlarda olduğu gibi, eğitim ve öğretim uygulamalarında da belli bir standardizasyona gidilmektedir. Bu çerçevede artık öğrenme ve öğretme etkinliklerinde merkeze alınan değer; bireysel farklılıklar kapsamında birey olarak öğrencinin kendisidir. Eğitim ve öğretim etkinlikleri esas olarak bireyin bu potansiyel yetenek ve kabiliyetlerinin en üst düzeye çıkarılması çabası içerisinde. Öğrenen bireye bu hizmetin sunulmasında hedeflenen başarıyı yakalamak, öğretme ve öğrenme süreçlerinin psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleriyle birlikte yürütülmesine bağlıdır.

Psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, bir başka ifadeyle, bireyle kurulan iletişim becerileri kapsamında şekillenir. İşte bu noktada iletişim becerilerinin eğitim ve öğretim uygulamaları ve hedeflenen başarının elde edilmesi için temel değişkenlerden birisi olduğu anlaşılmaktadır.

Sınıf içi öğretme ve öğrenme durumları ve süreçleri plânlama aşamasından değerlendirme aşamasına kadar, gerçekleştirilen sınıf yönetimi etkinlikleri ve sistem anlayışı çerçevesinde sürekli dönüt alınan bilgi işlem basamağı olarak ta belirtilebilir. İşte bütün bu süreçlerin öğrenme adına belirlenen davranışsal becerilerin kazandırılmasındaki başarıları merkezi değişken ve dinamik değer olan iletişim becerilerine bağlıdır. Sınıf ortamında zamanın ve öğrenmenin demokratik ve danışman merkezli sınıf yönetimi anlayışıyla yönetilebilmesi için öğrencilerle bire bir iletişim kurulması ve mutlaka gönderilen iletiye karşılık bir dönütün alınması gerekir. Sınıf içerisinde öğrenme ve öğretme etkinliklerini sabote edebilecek herhangi bir olumsuz durumun çözümü de böyle sağlıklı bir ilişkinin var olmasına bağlıdır.

Gönderilen mesaja karşılık alınmasını ifade eden çift yönlü iletişime önem veren bir öğretmen, öğrencilerinin neyi ne kadar öğrendikleri bilgisine sahip olacak ve o çerçevede karşılaşılan herhangi bir öğrenme sorunu çerçevesinde alınması gereken tedbirleri de zamanında alarak sorunu daha

fazla büyümeden kaynağında çözecek, esnek ve huzurlu bir öğrenme ortamı hazırlamış olacaktır. Esasında sosyal bir varlık olan insanın, doğumundan ölümüne kadar devam eden tüm sosyal süreçlerin kaynağında; anlatma ve anlaşılma, etkileme ve tepki alma, paylaşma ve paylaşılma adına iletişim becerileri veya becerisizlikleri yatmaktadır.

4. SINIF İÇİ İLETİŞİMDE ÖĞRETMENİN DİKKAT ETMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Öğretim hizmeti niteliğinin yükselmesinde, gerek öğretme ortamının bir parçası, gerekse kaynak olarak öğretmenin önemli rolü bulunmaktadır. Geçerli öğrenmeyi kılavuzlama görevini üstlenen öğretme faaliyetlerinin, öğrencilerde belli geçerli yaşantıları oluşturacak nitelikte düzenlenmesi beklenmektedir. Öğretmen davranışı, öğrencilerin geçerli öğrenmelerine katkısı ölçüsünde önem kazanmıştır. Son yıllarda yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre öğrenme ürünlerindeki değişkenliği öğretmenin fiziksel niteliklerinden çok sınıftaki öğretme-öğrenme ortamının niteliği açıklayabilmektedir. Öğretim hizmetinin niteliğini ise büyük ölçüde öğretmen davranışları belirlemektedir (Senemoğlu, 2007)

Öğretmen derste bir sınıf yöneticisi konumundadır. İyi bir yöneticinin sahip olması gereken en önemli özelliklerden birisi de 'iyi bir iletişimci' olmasıdır. Öğretmenin öğrencilerle kuracağı iletişim dersin işlenişini, öğrencinin derse olan ilgisini, ortamın uygunluğunu düzenleyecektir. Bu nedenle öğretmenin öğrenciyle iyi bir iletişim kurması gerekmektedir.

Öğretmenler iletişime açık olmak zorundadırlar. Etkili iletişim davranışında bulunmak isteyen öğretmen, öğrencilerin davranışlarını kestirebilmeli ve kendi davranışlarının da farkında olmalıdır. Sözlü ifade ile jest ve mimikleri, mesajları iletmede önemli rol oynar. Bu sebeple günlük yaşamda öğretmenler sınıflarda şu üç sorunun cevabı üzerinde durmalıdırlar:

• Öğretmen vücudu vasıtasıyla konumunu öğrencilerine nasıl hissettirebilir?

• Sınıfta çevresi ile etkileşim ve iletişimi nasıl olmalıdır?

• Öğrenme-öğretme sürecinde jest ve mimiklerini nasıl kullanmalıdır?

(Çalışkan ve Yeşil, 2005)

Öğretmenin bu sorulara vereceği cevaplar, onun iyi bir iletişimci olması yolunda atacağı ilk adımı teşkil eder. Tabi ki en önemlisi bu cevapları zihnen vermek değil, uygulamaya geçirmektir.

Öğretmen iyi bir iletişimci olmak için şu hususlara dikkat etmelidir:

1. İyi bir konuşmacı olmalıdır: Öğretmen ilk olarak ses tonunu iyi ayarlamalı, yumuşak bir şekilde konuşmalı, vurgulara dikkat etmelidir. Aynı kelimeleri, aynı örnekleri kullanmaktan kaçınılmalı, öğrenciye de söz hakkı vermeye dikkat etmeli, konuşma süresini çok uzun tutmamalıdır. İyi bir konuşmacı olmak için;

- Konuşmadan önce düşünün
- Vermek istediğiniz mesajı belirleyin
- Sadede çabuk gelin
- Karşınızdaki insanın konuşmasına izin verin
- Onun görüşüne saygı gösterin
- Duygularınızın, konuşma tarzınızın, vücut dilinizin ve sesinizin doğal akışına izin verin
- Yapmacılıktan kaçının
- Konuşmanızda tekrar vurgulamak istediğiniz yerleri başka yollardan farklı kelimelerle anlatın (Condrill ve Bough, 2000:1-6)

2. İyi bir dinleyici olmalıdır: Öğretmen, öğrenci konuşurken ona odaklanmalı ve onu dinlediğini hissettirmelidir. İyi bir dinleyici olmak için;

- Sizinle konuşan insana bakın
- Aktif dinlemeye odaklanın
- Dikkatinizi dağıtacak şeyleri eleyin
- Kabullenir bir düşünüş tarzınız olsun
- İletişimi teşvik etmek için açık vücut dilini kullanmaya devam edin (Condrill ve Bough, 2000: 27-28)

3. Beden dilini iyi kullanmalıdır: Beden dili iletişimin önemli bir unsurudur. Beden diliyle verilen mesajlar iletişimin kurulması için temel oluşturur. Bu mesajlar karşıdaki kişiye ya 'iletişime hazırım' ya da 'iletişime kapalıyım' gibi mesajlar verir. Öğretmen iletişime açık olmalıdır ve bunun içinde öğrenciye onu iletişime teşvik edecek mesajlar vermelidir. Güler yüzlü, hoşgörülü ve iyimser bir öğretmenle öğrenciler daha rahat bir iletişim kurarak, kendilerini daha iyi ifade edip, derse aktif olarak katılırken; somurtkan, öğrenciyi dinlemekten kaçan öğretmenle öğrenci iletişim kurmaktan çekinerek kendini dersten soyutlamakta, öğrenmeye kapatmaktadır. Oysaki öğrenciyi

eğitme, öğretme ve yetiştirme görevi verilen öğretmen için bu durum büyük bir sorun teşkil etmektedir.

Öğretmen öğrencilerinden ne beklediğini açıkça ortaya koymalı ve davranışlarıyla bunu belli etmelidir. Dolayısıyla öğretmenin beklentileriyle davranışları tutarlı olmalıdır. Bu beklentilerin olumlu yönde ifade edilmesi öğretmen-öğrenci ilişkilerinin gelişmesinde katkıda bulunacaktır. Örneğin öğretmen "Bu ödev çok zor, sizi aşar" dediği anda öğrencin kendine güveni azalacak ve ödevi yapmak için minimum bir çaba harcayacaktır. Öğretmen öğrencilerine saygı ve şefkat göstermeli ve bunu vücut diliyle (ses tonu, yüz mimikleri, duruş) de ortaya koymalıdır (Cafoğlu, 2007: 50)

Ayakta olduğu gibi, bir insanın oturma biçimi sırasında bedenün üst (belden yukarı) bölümünü kullanma biçimi, onun iç dünyası konusunda fikir verir. Dik bir oturuş, dik bir duruşta olduğu gibi, canlılık ve hayat enerjisinin ifadesidir. Buna karşılık çökük bir oturuş çekingenliği ve kişinin azalmış hayat enerjisini gösterir. Vücudunu dik kullanmak ve enerjik olmak, canlı olmak bir öğretmen içinde vazgeçilmeyecek unsurlardan biridir. Otururken, ayakta dururken ve yürürken, kendini bırakmış, bitkinlik imajları veren davranışlar yerine canlı, kendine güvenen bir izlenim sergileme meslek açısından önem arz etmektedir (Çalışkan ve Yeşil,2005).

4. Öğrenciyle göz teması kurabilmelidir: Öğretmen sınıfa girer girmez bütün gözler ona bakar; öğretmen gözlerini kaçırmamalı ve öğrenciyi görmezlikten gelmemelidir. Hemen hemen her öğrenciyle göz teması kurmak gerekir. Bu onunla iletişime hazır olduğunuz izlenimini uyandırarak öğrencinin derse karşı ilgisini canlı tutar. Göz teması kurarken öğrenciyi sıkacak şekilde uzun süre bakmamalıyız. Heidemann şu şekilde vurgulamıştır: "Öğrencilerden birine uzun süre bakmamaya dikkat ediniz. Onu güvensizleştirir ve korkutursunuz. Bu baktığınız kişinin saldırgan olmasına yol açar ve baskın davranmak isteyen öğrenciler, kimin daha fazla bakabileceğini test etmek isteyebilirler (Heidemann, 1983: 77)

5. Düzenli, temiz ve bakımlı olmalıdır: Öğretmenin giyim kuşamı, bakımlı olması ve hareketleri öğrencinin dikkatini çekerek iletişim kurmakta kolaylık sağlar. Ayrıca öğretmen öğrenci için bir modeldir, yani öğrenci birçok davranışı öğretmenden örnek almaktadır. Bu durum da Albert Bandura'nın 'sosyal öğrenme kuramı' ile örtüşmektedir. Bilindiği gibi, Bandura bireyin başkalarını gözleyerek birçok şeyi öğrenebileceğini savunmaktadır. Çocuklara,

çeşitli bilişsel, duyuşsal, sosyal ve psiko-motor davranışlar; sevilen, beğenilen, saygı duyulan yetişkinleri model almaları yoluyla kazandırılabilir (Senemoğlu, 2005: 233). Kısacası böyle bir öğretmen öğrenciyle hem rahat bir iletişim kurabilmekte hem de kazandırmak istediği bazı davranışları kolaylıkla öğretebilmektedir. Ayrıca öğrenci örnek aldığı, saygı duyduğu kişiyle iletişim kurmada istekli olacaktır.

6. Sınıf ortamını iyi düzenlemelidir: Ders anlatılacak yerin düzenlenmesi öğretmenin dikkat etmesi gereken önemli bir husustur. Çünkü öğrencinin derse karşı dikkatini toplayacağı, sıkılmayacağı bir ortam oluşturulmalıdır. İlk olarak öğretmen, öğrencilere olan uzaklığını ayarlayarak, onlara uzak ya da yakın davranarak bir takım mesajlar iletmelidir. Çünkü herkese hükmeden herkesi kucaklayan bir yer olmaz ise hedef kitleye karşı etkili olmakta güçlük çekilebilir. Seçilen yerden, bütün sınıf görülebilmelidir ve hiçbir öğrenci kontrolün dışında kalmamalıdır. (Çalışkan ve yeşil, a.g.e., 2005).

Sınıf düzeninin derse, konuya göre ayarlanması; tepegöz, projektör, pano gibi öğretim araçlarıyla ortamın renklenmesi, sınıfın ışıklandırılması, havalandırılması, temizliği ve öğretmen masasının herkesin görebileceği bir yerde olması gibi faktörler uygun iletişim ortamının sağlanması için önemlidir. Hepsinden önemlisi de öğrencilerin sınıfta kendilerini rahat hissetmeleridir. Rahat olan bir kişi kendini daha iyi ifade edebilir, karşısındaki kişiyi dinlemeye odaklanabilir. Bunların yanında öğretmen ortamda öğrencinin dikkatini dağıtacak, eksik ya da yanlış güdülenmesini sağlayacak ders dışı ve gereğinden fazla materyal bulunmamasına dikkat etmelidir.

7. Öğretmen öğrencileriyle sınıf dışında da iletişim kurmalı: Öğretmenin öğrenciyle sınıf dışı iletişimi sınıf içi iletişiminden de etkileyecektir. Yani bu şekilde öğrenci öğretmeni sever, kendini rahat hisseder ve kolaylıkla iletişim kurabilir.

Öğretmen öğrencilerin çalışmalarına yakından ilgi göstermeli ve onlarla bireysel görüşmelere zaman ayırmalıdır. Öğrencileriyle olumlu ilişkiler kuran öğretmen onların hem sınıf içi hem de sınıf dışı yaşadıkları sorunlardan haberdar olabilecek ve çözüm yolları üretme imkânı bulabilecektir. Ayrıca öğrencileriyle iyi ilişkiler içerisinde giren bir öğretmen dersle ilgili hedeflerine de daha kolay ulaşacaktır. Zira öğrencilerine sıcak ve dostça yaklaşan bir öğretmen onlara öğrenmeyle ilgili hedeflerini ve beklentilerini daha kolay aktaracaktır (Silman, 2007: 50).

8. Öğretmen gerektiğinde rehberlik yapmalıdır: Öğretmenin önemli rollerinden biri olan rehberlik öğretmen –öğrenci arasındaki ilişkinin oluşması için önemli rollerden biridir. Öğretmen eğer öğrencinin sorunlarını, yaşantısını bilip ona göre öğrenciye yaklaşırsa daha rahat bir iletişim kurabilir.

9. Öğretmenin alanında yeterli olması gerekir: Alanında yeterli olan öğretmen konuyla ilgili sorular yöneltildiğinde zorlanmaz, hayattan örnekler verir, yapılan çalışmalardan bahseder ve öğrenciye sorular yöneltmekle iletişim kurmayı kolaylaştırır.

10. Öğretmen öğrencilerin hepsine eşit ilgi göstermelidir: Öğretmenin belirli öğrencilerle iletişim halinde olması diğer öğrencilerin kendini çekmesine neden olur. Bu durumda iletişimin kopmasına neden olur. İletişimi kopuk olan bir sınıfta derse katılım oranı düşmekte, öğrenciler kendilerini ifade edememekte, anlaşılmayan konuda soru sormaktan çekinmektedirler. Bu şekilde eğitimde istenen hedeflere ulaşamamaktadır.

11. Öğretmen öğrencileri tanımaya çalışmalıdır: Öğrenciler kendilerine isimleriyle hitap edilmesinden hoşlanırlar. Öğrenciye isimleriyle hitap etmesi, onları tanımaya öğrenciye dersi, öğretmeni sevdirebilir ve derse katılım oranını artırır. Yapılan birçok araştırma, öğrencilerin sevdiği öğretmenin dersinde daha başarılı olduğunu göstermiştir.

12. Empati kurmalıdır: Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecine "empati" adı verilir (Dökmen, a.g.e.: 135)

Empati kurabilen öğretmen kendini öğrencisinin yerine koyarak; onun duygularını anlayıp, olaylar karşısında nasıl tepkiler vereceğini tahmin ederek iletişim kurarken bu hususları göz önünde bulundurur. Etkili iletişim için empati, dikkat edilmesi gereken bir husustur.

13. Derse giriş(isınma) egzersizleri yapmalıdır: Öğretmenin dersin başında yapacağı espri, kısa bir sohbet derse giriş egzersizleri olup, öğrencinin dersle ilgili endişelerinin giderilmesine, neşeli bir ortamın oluşmasına yardımcı olur. Uygun doz, yer ve zamanda yapılan espriler olumlu bir iletişim ortamı oluşması için önemlidir; fakat espri yapılırken ayrımcı esprilerden sakınılmalı, öğrencileri rencide edecek şakalar yapılmamalı; konuya uygun hikâye, fıkra, karikatür gibi mizah unsurları kullanılmalıdır.

14. Sınıf dışı sosyal etkinlikler yapılmalı: Düzenlenen etkinlikler öğretmenle öğrenciyi birbirine yakınlaştırarak birbirlerini daha iyi tanımalarını sağlar. Birbirini daha iyi tanıyan kişiler iletişim kurarken zorlanmaz ve kişiye uygun iletişim yöntemini rahatlıkla seçebilir.

5. SON SÖZ VE ÖNERİLER

Eğitimde iletişim önemli bir unsurdur. Bunun için öğretmenlerin etkili iletişim becerilerine sahip olmaları, bu konuda kendilerini geliştirmeleri ve öğrenciye iletişim becerileri kazanmada yardımcı olmaları gerekmektedir. Günümüzde tüm eğitim programlarında öğrenci merkezli eğitimin giderek yaygınlaştığını, öğretmenin bilgi aktarandan çok bilgiyi bulmada rehber olması gerektiğini görmekteyiz. 2005’de uygulanmaya başlanan yapılandırmacı yaklaşım temelli yeni öğretim programı bu hususları temel almıştır. Burada merkeze alınan öğrencinin birey olarak sahip olduğu ve kendisine has potansiyel değer ve kabiliyetlerinin daha fonksiyonel olması ve beklenen görev ve sorumluluklar kapsamında en üst seviyede geliştirilerek olgunlaştırılması çabası göz ardı edilmemelidir. O halde öğretmenin derste öğrenciyi, kendisini ortaya koyabilecek ve yetenek ve kabiliyetlerini sergileyebilecek düzeyde aktif kılması için, onlarla sağlıklı iletişim kurulmasına önem vermesi gerekir. Çünkü bu tür kalıtsal olarak getirilen yeterliliklerin ortaya çıkarılabilmesi için öğrencilerle sağlıklı bir iletişimin kurulması ve demokratik bir sınıf yönetimi anlayışının sergilenmesi gerekir. Aksi takdirde öğrenci kendisini geri çekerek ve soyutlayarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin dışında kalacak, geriye ket vuracak, yetenek ve kabiliyetlerinde sönme meydana gelecektir.

Öğretmenin iletişime açık olması için; güler yüzlü, neşeli, hoşgörülü, aktif ve demokrat olması önemlidir. Sözsüz iletişim kurarken; yüz ifadelerinin, giyim, öğrenciyle göz temasının, sınıf içinde dolaşmasının olumlu iletişim ortamının oluşması için önemli katkıda bulunduğunu unutmamalıdır. Yapılan birçok araştırma konuşmada dinleyicilerin sözlerden çok karşısındaki görünüşü, beden dili ve aktifliğinin dikkat çektiğini ifade etmiştir.

Öğretmen kendi iletişim becerisi yanında, öğrencilerin de birbirleriyle etkili iletişim kurabilme becerilerini geliştirmeye çalışmalıdır. Özellikle sınıf düzenini öğrencilerin birbiriyle iletişime girerek gerekli sosyal ve kültürel değerleri edinebilmelerine zemin oluşturabilecek bir tarzda düzenlemelidir. Ayrıca sınıf içi problemlerin çözümünde öğretmenler etkili bir iletişimle,

öğrencilerle beraber sorunu detaylarıyla analiz edip, nasıl çözüleceğine karar verebilirler.

İletişim sınıf yönetiminin çok önemli bir unsuru olduğundan ve öğrenme - öğretme süreçlerinin bilgi - işlem boyutuyla temelini oluşturduğu için; eğitim fakültelerinde kısa bir konu şeklinde değil de ayrı bir ders olarak verilmesi etkili iletişim becerisine sahip öğretmenler yetiştirilmesi yönünde önemli kazanımlar sağlayacaktır. Günümüzde eğitim ve öğretim sistemimiz çerçevesinde gerçekleştirilen uygulamalarda ortaya çıkan okulda şiddet ve diğer önemli sorunların kaynağında bu alanlarla ilgili yetersizliklerin olduğu gerçeği yapılan birçok araştırma ile ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla alınacak yeni tedbirler doğrultusunda eğitim programlarının geliştirilmesi, sorunların çözümü adına oldukça anlamlı olacaktır.

Sınıf ortamında bulunan materyallerinde düzenlenmesi çok önemlidir. Öğretmen bu konuda dikkatli olmalıdır. Ortamda öğrencinin dikkatini dağıtacak gereksiz materyal bulunmamasına dikkat ederek, sınıf ortamının düzenini kontrol etmelidir.

Öğretmen öğrencinin gözünde saygın bir yere sahiptir bu nedenle statüsüne uygun giyinmeli, uygun davranışlar sergilemelidir. Ayrıca şu önemli hususu unutmamak gerekir; kıyafetlerimizin seçimi, tarzı kişiliğimiz hakkında bilgi verir.

İletişim becerileri gelişmemiş toplumlarda, sosyal boyutlu ve esas itibarıyla yanlış anlaşılmaya dayalı yürütülen karar mekanizmalarının sonuçta telafisi mümkün olmayan sorunlar ürettiği bilinmelidir.

KAYNAKLAR

Condrill, J., Bough, B., 101 İletişim Yolu, İstanbul: Beyaz Yayınları, 2000, s.1-6 (Türkçesi: Aslı Şahin)

Cüceloğlu, D., Keşke'siz Bir Yaşam İçin İletişim Donanımları, İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları, 2002, s. 55

Çağdaş, A., İletişimin Tanımı Önemi ve İletişim Modeli, Solak, A., İnsan Yolunda, İstanbul: Sahara Yayıncılık, 2004, s.(29- 50)

Çalikoğlu Bali, G., Matematik Öğretiminde Dil, V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitim Kongresi, 200

Çalışkan, N., Yeşil, R., Eğitim Sürecinde Öğretmenin Beden Dili, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı: 1, 2005

Demirel, Ö., Öğretimde Planlama ve Değerlendirme - Öğretme Sanatı, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2006, s. 178

Dökmen, Ü., İletişim Çatışmaları ve Empati, İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2005, s.19-135

Heidemann, R., Körpersprache vor der Klasse. Ein Praxisnahes Trainingsprogramm zum Lehrerverhalten, Heidelberg: Qelle und Meyer, 1983

Kuzu, T., S., Eğitim-Öğretim Ortamında Etkili Sözel İletişim, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 158, Bahar 2003

Küçükahmet, L., Öğretim İlke ve Yöntemleri, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım,2001, s. 23

Senemoğlu, N., Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Ankara: Gazi Kitabevi, 2005, s. 233

Senemoğlu, N., Sınıf İçi Öğretmen Davranışları Üzerine Bir Araştırma, http://www.epo.hacettepe.edu.tr/eleman/nuray_hoca/makaleler/sinif_ici.htm , 25 Şubat 2007

Silman, F., Sınıf İçi İletişim, Cafoğlu, Z., Sınıf Yönetimi, Ankara: Grafiker Yayıncılık, 2007, s. (43- 64)